

ORPHEUS

toneel vijfde klas
midzomerfeest juni 2001

Scene 1 : Orpheus speelt en Eurydike danst. De slangenbeet.

Scene 2 : De dood van Eurydike.

Scene 3 : Orpheus in de onderwereld. Cheiron. Demonen.

Scene 4 : Hades en Persephone

Scene 5 : Orpheus en Eurydike verlaten de onderwereld.

Scene 6 : De treurende Orpheus

DE SPELERS

Ward	Orpheus	
Florian	Antheus	(bloem)
Tjorven	Karpeus	(varken)
Ingmar	Acholios	(zachtmoedig)
Daniel	Andreios	(moed)
Suze	Eurydike	
Elise	Philike	(vriendschap)
Kim	Grafikè	(tekenkunst)
Lauren	Grammata	(schrijver)
Naomi	Antiphonè	(tegenspreken)
Imke	Erata	(lief)
Eveline	Hèremaia	(stil zijn)

Scene 1 : De slangenbeet

Orpheus speelt op de achtergrond.

Orpheus komt op. Dieren en bomen komen om hem heen staan.

Orpheus speelt een dans.

De meisjes komen op en dansen.

Eurydike valt plotseling, de muziek stopt.

De meisjes staan rondom Eurydike. Orpheus komt ernaartoe gesneld.

Scene 2 : Eurydike wordt ten grave gedragen.

Meisjes en jongens komen op. De jongens dragen Eurydike op een draagbaar weg.

Alles gebeurt in de grootste stilte.

Als iedereen weg is speelt Orpheus. Mineur.

Scene 3 : Orpheus wordt getroost door de jongelingen.

Orpheus is gestopt met spelen. Hij zit links vooraan op het podium. De anderen komen een voor een, haast onhoorbaar bij hem. Ze zetten zich bij hem neer.

ORPHEUS

Meisjes en jongens zitten verspreid op het podium. De jongens vlechten bloemenkronen en zetten die de meisjes op het hoofd. Ondertussen klinkt vioolmuziek die na een tijd overgaat in dans. De meisjes springen recht en beginnen te dansen. De jongens kijken toe. De dans eindigt abrupt - ook de vioolmuziek - als Eurydike neervalt en dood is. Jongens en meisjes maken een draagbaar en dragen in stilte de opgebaarde Eurydike weg. De bloemenkransen worden eerbiedig op Eurydike neergelegd.

Orpheus blijft alleen achter op het podium. Dan zet hij zich neer. Zijn viool ligt voor hem en hij staart ernaar. Dan komen de jongens op. Ze troosten hem en beginnen met hem te spreken. De een na de ander komen ook de meisjes weer erbij.

Achter op het podium staan maskers. Degenen die aan de beurt zijn om een tekst van Homeros te declameren, houden zo'n masker voor en zetten het daarna weer terug.

Orpheus draagt een lang wit, mooi gedrapeerd kleed. Hij draagt een lauwerkrans op het hoofd. De kleding van de andere spelers is zeer eenvoudig. Als het kan, allemaal wit.

Scene 1 : DE ONTROOSTBARE ORPHEUS

Andreios	Speel, Orpheus. Laat de klank van het instrument Je verdriet overstemmen.
Orpheus	Nooit zal ik nog spelen.
Andreios	Nooit is een eeuwigheid
Orpheus	Dan is het zo Nooit meer, hoor je dat, Nooit meer.
Antheus	Dat zeg je nu, Over enkele dagen zing je en speel je weer Zoals vroeger De muziek zal je Eurydike doen vergeten.
Orpheus	Eurydike ! Ik wil je niet vergeten.
Andreios	Je moet Eurydike niet vergeten, Je moet je verdriet vergeten. Speel dan voor Eurydike.
Orpheus	Eurydike !

Andreios Ze zal je horen,
Daar in de onderwereld.

Antheus Zo maak je ze daar gelukkig, Orpheus.
Speel voor haar.
Ze zal zweven
Over de Elyzeese velden
Haar geest zal bij je zijn.

Orpheus Hoe kan Eurydike gelukkig zijn,
Ik weet,
Ik voel dat ze naar deze wereld terug verlangt.
Brenge julle mij Eurydike weer ?

Karpeus Niemand keert uit de onderwereld terug.
Wie eens afgedaald is
In de diepe spelonken
Van de Tartaros,
Keert nooit meer in het zonlicht weer.

Andreios Maar ieder die gestorven is,
Heeft heimwee naar deze wereld.

Achlios Naar de zon,
De vogels,
Het groene gras
De koele wouden,
De klaterende rivieren,
Waar in het water
De zonnestralen weerkaatst.

Orpheus En naar mij.
Eurydike wil weer bij mij zijn.
En ik wil bij haar zijn.
Hoe onrechtvaardig is het lot,
Dat mijn Eurydike heeft weggenomen.

Antheus Het lot is niet goed en niet kwaad.
Wat het lot beslist
moeten de mensen aanvaarden.
Zo moet jij ook je lot aanvaarden.
Zet je verdriet opzij.
Speel voor Eurydike.

Orpheus Het lot heeft mij zwaar getroffen.
Ik kan niet meer zingen,
Ik kan niet meer spelen.
Ik wil niet !

Antheus Je verzetten tegen het lot
 Heeft geen zin.
 Aanvaard het, Orpheus,
 Aanvaard wat de goden je schenken.
 Ze hebben Eurydike van je weggenomen
 Omdat geen sterveling
 Te groot geluk
 Mag ervaren
 In deze wereld.
 Aanvaard wat de goden je opleggen.
 Schik je naar de wil van de goden.

Orpheus Hoe kan ik me schikken
 Naar de wil van de goden ?
 Apollo schonk me de gave van de muziek.
 Hij was het die mij leerde zingen.
 Waarom ?

Acholios Je muziek bekoorde alles.
 Je liet de mensen zingen,
 Je liet ze dansen.
 Je bracht vreugde,
 Overal.

Karpeus De mensen vergaten hun zorgen
 Als jij speelde en zong.
 De aarde werd een paradijs,
 Verdriet verdween,
 Woede werd vreugde.
 Haat werd liefde

Orpheus Maar mijn liefde verdween.

Acholios De vogels zwegen en luisterden naar uw lied

Orpheus Waarom zingen ze nu dan niet ?
 Laat ze zingen .
 Vogels zing !

Acholios De bomen ruisten niet meer
 En hielden hun bladeren stil,
 Als jij zong.

Orpheus Waarom beweegt de wind de bladeren niet.
 Waarom ruisen de bomen nu niet ?
 Hebben zij misschien verdriet ?
 Laat de wind waaien,
 Laat de bomen ruisen !

Acholios Zelfs de wilde dieren werden zacht als lammetjes,
Als jij zong.

Orpheus Waar zijn de wilde dieren?
Waar is de leeuw?
Waar is het hert ?
Hebben zij verdriet om Eurydike ?

Acholios Zelfs de stenen en de rotsen,
Zelfs de bergen
Hielden van je zang.

Orpheus Maar de slang,
Die verraderlijke, valse slang,
Luisterde niet.
Wie heeft de slang geschapen ?
Welke god ,
Welke demon
Heeft er plezier in gehad
Om haar te scheppen?

Acholios Ook de slang lag stil te luisteren
Toen jij speelde en zong.

Orpheus Maar zij is het
Die Eurydike van me wegnam.

Antheus Zo had het lot beslist.

Orpheus Waarom heeft het lot
Dan ook mij niet weggenomen?
Waarom moet ik hier blijven leven,
En is Eurydike
Van mij weggegaan?

Antheus Niemand kan het lot
Zijn wil opleggen,
Dat weet iedereen.

Orpheus Maar ik kan niet leven zonder Eurydike,
Ik wil niet leven zonder Eurydike.

Karpeus Zwijg over het lot,
Het brengt Eurydike niet terug.

Laat ons zingen voor Orpheus,
Laat ons zingen
Van de grote helden,
Laat ons zingen

Van de goden,
Hoe zij de wereld besturen.

Allen Mènin aieide thea, ...

Andreios Hoor, Orpheus,
Hoe zelfs de grootste held der Grieken,
Zijn geliefde Chryses moest afstaan.

Orpheus Maar zij kwam terug, Andreios,
Zij kwam terug bij Achilles.

Andreios Het waren ook niet de goden
Die haar van hem hadden weggenomen.
Maar Agamemnon,
De aanvoerder der Grieken.
Hij was een held,
Geen god.
Niemand kan de wil van de goden weerstaan.

Antheus Toch was er een,
Die tien jaar lang
De wil van de goden weerstond.
Zo vertelt Homeros :

Meisjes *Muze, vertel mij 't verhaal van de man, die Sluwe, die omzwierf
Overal rond, na verwoesting van Troje's heilige veste,
Die zoveel steden en mensen bezocht en hun geest leerde kennen,
Hij, die op zee zoveel zielesmarten moest lijden, bij 't streven,
En naar zijn eigen behoud én de thuiskomst van wie hem verzelden.
Maar hij kon toch niet aldus, hoezeer hij 't verlangde, zijn makkers
'T Leven redden, de dwazen, die ach! Door hun eigen verblinding
Moesten vergaan, omdat zij van Helios' zoon van de Hoge
Runderen aten ! Maar hij, hij ontnam hun de dag der terugkeer ...
Wil daar ook ons iets, Godin, O dochter van Zeus, verhalen !*

Antheus Hoor, Orpheus,
Hoe de listige Odysseus
Zelfs in de onderwereld afdaalde
En daar zag
Hoe de helden leefden
En leden.

*Toen zag ik Minos, o wonder, van Zeus de illustere zoon, die
Recht sprak over de doden, een gouden staf in de handen.
Hij zat en om hem in Hades' paleis met zijn wijdopen poorten
Zaten z' of stonden in 't rond, die de vorst om hun vonnis verzochten.*

- Karpeus Daar zag hij ook Orion, de machtige jager,
 Die van Helios
 Het licht in zijn ogen
 Terugkreeg.
 Zo zegt de dichter :
- Na deze zag ik Orion, de reus in Asfodelos' weide
 Drijvend en hopen het wild, dat hij vroeger in eenzame bergen
 Doodde, een knots in de handen, van koper, massief en onbreekbaar.*
- Grafikè *Ik zag Tantalos ook, die bittere smarten moest lijden,
 Staand in een meer en tot vlak bij zijn kin rees het nat. Hij gebaarde
 Juist als een dorstige, maar kon het niet om te drinken bereiken ...
 Immers, zo vaak als de grijsaard zich bukde, verlangend naar drinken,
 Zo vaak verdween ook het opgeslurpt nat en rondom zijn voeten
 Kwam dan de zwarte aarde weer boven, een god deed het drogen ...*
- Antiphonè *Vruchtbomen stortten hun vruchtenschat over zijn hoofd uit,
 Peren, granaten en appels vol vruchten met glanzende kleuren,
 Vijgen zo zoet en rijkbeladen olijven. Maar telkens
 Als er de grijsaard zijn armen tot grijpen naar strekte, dan sloeg ook
 Telkens de wind weer de vruchten omhoog naar de donkere wolken.*
- Grammata *Ook Sisyfos zag ik afschuwelijk lijden. Hij zwoegde
 Onder een reusachtig rotsblok, dat hij met beide zijn handen
 Wegrolde. Als hij zich schrap had gezet met armen en voeten,
 Duwde hij telkens het rotsblok de berg op. Maar als hij dan bijna
 'T Rotsblok de heuvelkam over zou werpen, dan dreef hem ook telkens
 Weer de zwaartekracht rugwaarts en rolde dat schaamteloze steenblok
 Weer naar de vlakke en van voren af zich inspannend, ging hij
 Weer aan het duwen. Het zweet droop af van zijn lijf en een stofwolk
 Steeg van zijn hoofd op.*
- Erata *Geweldenaar Herakles zag ik ook na hem
 't Was maar zijn spiegelbeeld, zelf zit hij onder de zalige goden
 Vrolijk, in weelde en heeft Hebe tot vrouw, met haar tengere enkels,
 Dochter van Zeus oppermachtig en Hera, met gulden sandalen.
 Rondom hem was het gekras van de doden als waren het vogels
 Opgeschrikt overal heen ... En zoals de donkere Nacht gaat,
 Ging hij, zijn boog ontbloot, met een pijl op de pees en rondom zich
 Dreigend en glurend, alsof hij terstond zou gaan schieten.*
- Philike En zo vervolgt Homeros,
 De grootste der dichters :
- Nu had ik zeker wel mensen gezien die nog veel vroeger leefden,
 Theseus, had ik het gewild, of Perithoüs, zonen van goden,*

*Wereldberoemd, maar opeens kwamen myriaden van doden
Op en bijeen met satanisch gegil en een groene angst greep mij
Dat de verheven Persephone het hoofd van de Gorgo
Tegen mij af uit de Hades zou zenden, dat vreselijke monster.*

- Orpheus En toen vluchtte Odysseus uit de Hades.
 Hij scheepte zich weer in,
 Met al zijn mannen.
 En keerde weer naar huis.
- Karpeus Waar Penelope al zoveel jaar op hem wachtte.
- Orpheus En hij kreeg zijn geliefde Penelope terug.
 En ik,
 Ik ben alleen,
 Hopeloos alleen...
- Antheus Heb moed, Orpheus,
 Eens komt de dag
 Dat je Eurydike zal weerzien.
 Ook jouw leven is eindig
 En dan zal je bij haar zijn,
 Voor eeuwig
- Orpheus Ik wil haar hier, en nu
 Niet later.
- Andreios Alleen Herakles en Odysseus,
 Grote helden,
 Waren de enige mensen
 Die ooit uit Hades zijn teruggekeerd.
- Orpheus Herakles daalde in de duistere diepten van Hades neer
 En kwam terug,
 De hellehond met zich meenemend.
 En Odysseus waagde het
 In de vreselijke wereld der geesten te gaan,
 En ook hij kwam behouden terug.
 Ik zal ook naar Hades gaan.
 Hem vragen mijn geliefde Eurydike
 Te mogen zien.
 Meer zelfs :
 Hij moet haar laten gaan,
 Haar aan mij teruggeven.
- Andreios Je wil toch niet naar Hades gaan ?
- Antheus Wil jij het schimmenrijk betreden ?

Andreios Charon zal je de overtocht weigeren.
Je zal aan de oevers van de Styx dwalen
Het zonlicht nooit meer zien.

Antheus Ook Eurydike zal je niet zien.
Geesten zweven om je heen.
De zielen van hen die nooit begraven zijn.
Je zal leven in een wereld vol angsten,
Je zal gekweld worden,
Je zal ...

Orpheus Ik ga !
Eurydike !

Allen : Orpheus !

Scene II : ORPHEUS IN DE ONDERWERELD

Het podium wordt bekleed met zwarte doeken.

Orpheus komt van rechts op. Hij speelt een droevig (mineur) lied.
Links staat Charon, de veerman over de rivier der vergetelheid, de Styx. Charon is helemaal in het zwart gekleed.

Charon steekt de rivier over en blijft luisteren naar de muziek. Dan houdt de muziek op.

Charon Nooit eerder kwam een zo zuivere ziel
Bij deze rivier,
Die de wereld der levenden scheidt
Van de spelonken der doden.
Open je mond,
En leg mij het geldstuk
In de hand,
De beloning voor je overtocht.

Orpheus Ik heb geen geldstuk
Voor de overtocht.

Charon Dan zal je nooit
De overtocht maken.
Je ziel zal eeuwig en altijd
Rondzwerven
In het schemerduister
Aan de overs van de rivier.
Heeft niemand op aarde
Je de mond geopend
En het geldstuk onder de tong gelegd?
Heeft niemand je begraven ?

Orpheus Niemand heeft mij begraven,
Want ik ben een levende mens.
Het is niet mijn schim,
Die je nadert,
Maar een mens van vlees en bloed.

Charon Alleen de zielen der gestorvenen
Mag ik over de rivier voeren.
Gewichtloze zielen zijn het,
Die mijn boot kan dragen.

Orpheus Mijn ziel is licht,
Als ik mijn Eurydike mag zien.
Vaar mij over, voerman,
Breng mij naar de overkant.

Orpheus speelt muziek. Charon neemt Orpheus mee op zijn boot en vaart naar de overkant. Orpheus staat nu links van het podium. Charon vaart terug en verdwijnt. Dit gebeurt terwijl Orpheus blijft musiceren. Als Charon verdwenen is, springt Kerberos, de driekoppige hond tevoorschijn, luid blaffend en briesend en brullend. Maar Orpheus speelt opnieuw en de hond zwijgt en laat Orpheus ongedeerd voorbij. Dan komen allerhande geesten en demonen die hem eerst dreigend naderen maar dan opzij gaan en hem doorlaten. Hades en Persephone zijn ondertussen achteraan op het podium gekomen. Zij staan naast elkaar op een verhoog. Ze zijn beiden in het zwart gekleed met een gouden kroon op het hoofd en gouden banden om middel en om de armen.

Hades Wie is het
Die doordringt in de wereld der doden ?

Persephone Zijn stap is zwaar,
Zijn geest is droef.

Hades Hij is niet gestorven,
En toch nadert hij mijn troon.

Persephone Zijn stem is licht
Vervuld van aardse zorgen.

Hades Hij stak de rivier der doden over,
Maar betaalde de veerman niet.

Persephone Zijn muziek klinkt betoverend,
Vervuld van zonneschijn.

Hades De hel is niet het oord,
Waar 't licht der zon kan schijnen.
Hij verstoort het duister,
Hij verwacht de zielen der gestorvenen.

Persephone Het is niet het licht
Dat de doden verrast,
Het is zijn stem
Het is zijn lied.
Zie hoe alles bekoord wordt
En in vervoering komt.

Hades De geesten zwermen om hem heen
Als vliegen om de honingpot

Persephone En alles houdt de adem in.

Hades De Danaïden vergeten hun straf
En vullen niet langer
Het bodemloze vat

Persephone Zij luisteren ontroerd,
De tranen staan hen in d' ogen.

Hades Tantalos' kwelling houdt op
Zijn mond reikt niet meer
Naar 't koele water.
Zijn handen grijpen niet langer
Naar de sappige vruchten.

Persephone Hij houdt zijn adem in,
Vergeet zijn eeuwigdurend lijden.

Hades En Sisyfos zit neer
Bij de steen die hij moet dragen.
Die hem tot eeuw'ge vloek moet zijn.

Persephone Een glans van vredig geluk
Straalt van hem uit.

Hades Stilte !

De geesten verdwijnen naar de achtergrond en houden zich stil. Orpheus speelt intussen verder. Hades en Persephone luisteren naar de muziek. Als de muziek stopt blijft het nog een tijd stil.

Hades Spreek, sterveling,
Die het waagde
Het rijk der duisternis te betreden.

Persephone Waarom klinkt je muziek
Licht en droef tegelijk ?

Orpheus De dood rukte mijn geliefde,

Mijn Eurydike van me weg.
Troosteloos leeft zij
In uw rijk,
Het rijk van schaduw en duisternis.
Nooit zag zij meer het heerlijke licht,
Geen zon ziet zij nog schijnen
Over groene heuvels.
De klank van muziek,
Die haar zo kon bekoren,
Dringt nooit meer tot haar door.
De geur van 't groene gras,
Van versgebakken broden,
Zal zij nooit meer ruiken.
De smaak van zoete vruchten,
Is voor haar nu onbekend.
Haar handen tasten in het donker,
En strelen nooit meer
Met zachtheid
Wat haar het liefste was.

Persephone Het is het droevig lot der doden,
Dat ook Eurydike,
Die jij daar noemt,
Moet ondergaan.

Hades Het rijk der levenden
Is slechts schijn.
De zinnen worden voorgelogen.
Slechts hier beneden,
In 't rijk der doden,
Is echte waarheid
Zeg mij uw naam !

Orpheus Orpheus.
Eurydike was het
Die mijn leven vervulde.

Persephone Dat hoor ik in de klank van je stem.
Orpheus,
Ik hoor een eindeloos verdriet,
Dat je verteert.

Hades Waarom betreed je mijn rijk?
Wat is je doel
Om de schimmenwereld te bezoeken ?

Orpheus Geef me Eurydike weer.

Hades Nooit heeft een ziel

Dez' eeuwige ruimten verlaten.
Nooit zal je geliefde
Naar de wereld van licht en zon
Terugkeren.
Ga weg, Orpheus,
Keer weer naar de aarde.

Orpheus Ik smeek je,
Geef me Eurydike weer !

Orphus begint weer te spelen. Eerst met donkere lage tonen en trage beweging. Dan hoger en sneller. Als het spel gedaan is, staat Persephone op en gaat naar Orpheus.

Persephone Je hebt me diep ontroerd,
Orpheus.
Een oneindig verlangen
Naar groene, zonverlichte heuvels
Kwam in me op.
Ik zag de witte wolken drijven
Langs de blauwe hemel.
Ik zag de wollige schapen
Op de bergweiden.
De witte rotsen aan de blauwe zee.
Ik hoorde de vogels zingen
In je lied.
Ik proefde de zoetste honing,
En smaakte de heerlijkste mede.
Je wekte in mij
Het verlangen
Om met je mee te gaan
Hoezeer moet Eurydike
Dan nu niet verlangen
Om weer aan je zijde te leven.

Geef hem Eurydike weer !

Hades Haar ziel behoort mij toe.

Persephone Geef hem Eurydike weer !

Hades Hoe kan ik een uitzondering maken
Nog nooit verliet een ziel dit rijk.

Persephone Geef hem Eurydike weer !

Hades Zijn verdriet is groot,
Maar dat is bij allen zo,
Die een geliefde verliezen.

Hoeveel meer recht heeft een moeder
Die haar kind verliest
Om mij te smeken
Dat kind terug te geven.
En toch,
Heb ik het nooit gedaan.
Nog nooit heb ik toegegeven !

Eurydike !

Eurydike komt op, maar blijft achter Hades staan.

Hades Ik geef je Eurydike weer, Orpheus.
Op één voorwaarde :
Ga terug, verlaat de onderwereld,
Eurydike zal je volgen.
Kijk niet om,
Voor je door de poort bent gegaan.
Of je zal je geliefde
Voor eeuwig en altijd
Verloren zijn.
Ga, Orpheus.

Orpheus Dank,
Machtige goden,
Dat je mijn smeken
Hebt verhoord.

Persephone Ga, Orpheus,
Eurydike volgt je.

Orpheus draait zich om en gaat langzaam weg. Hij speelt trage, ingetogen muziek. De geesten en de goden gaan opzij, Eurydike volgt Orpheus. Iedereen verdwijnt behalve Orpheus en Eurydike. Die gaan verder. Nu en dan blijft Orpheus staan en luistert, maar dan staat ook Eurydike stil. Dan gaat hij verder en ook Eurydike gaat dan voort. Tenslotte blijft Orpheus staan en eindigt de muziek. Hij blijft gespannen staan; luisterend. Opeens draait hij zich om en ziet Eurydike.

Orpheus Eurydike !

Maar Eurydike gaat achteruit en verdwijnt. Roepend : Orpheus. De stem wordt overgenomen door allen, die echoënd en steeds zachter wordend de naam herhalen.

Muziek.